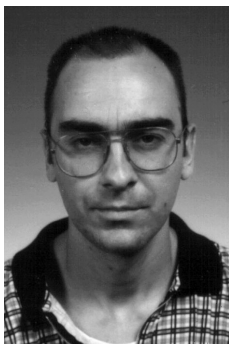

Иван Панић

ТОП ОД ТРЕШЊЕ

скица за портрет једног Србина

ИВАН ПАНИЋ, рођен 1964. године у Београду. Дипломирао драматургију на Факултету драмских уметности у Београду.

Писао текстове за радио, телевизију и Филм.

Аутор драмских комада *Сад се смеј*, *Сошцире* (1990), *Сократиов њесџаменџ* (1992), *Бол-болен* (1994), *Кад ћеш доћи*.

Иван ПАНИЋ

ТОП ОД ТРЕШЊЕ
скица за портрет једног Србина

ЛИЦА:

ЈАЋИМ ЈОТИЋ, Земљорадник, 49 година;

БОСИЉКА ЈОТИЋ, Јаћимова жена, домаћица, 45 година;

ЖИВОЈИН ЈОТИЋ, Јаћимов ђедо, артиљеријски наредник,
Солунац, из небеске Србије;

ОБРЕН МИЈАЈЛОВИЋ, иследник, 49 година.

1.

Ноћ. У њозадини – њој славуја. Јаћим и Босиљка сјавају, свако на својој сјарани креветја. Затим музика – тијана српска фрулица. Улази Живојин, у униформи артиљеријског наредника српске војске.

ЖИВОЈИН: Јаћиме.

Јаћим сјава.

ЖИВОЈИН: О, Јаћиме!

Јаћим се мешкољи.

ЖИВОЈИН: Мир – но !

Јаћим скаче из креветја, заузима сјава.

ЖИВОЈИН: Груди, стомак и дупе у винкл! Брада уздигнута, око бистро, гледа у свог наредника ко у мајку! Став војнички, дрзак а смеран – српски! Тако ваља, унуче мој!

ЈАЋИМ: Ђедо! Ти ли си, море?!

ЖИВОЈИН: Јок, бре, него покојни Франц Фердинанд и онај принц Еужен Савојски заједно! Ја, него како, Живојин Јотић, артиљериски наредник пете пољске батерије 10. пука Шумадиске дивизије првог позива, у слики и прилики! Помоз Бог, соколе мој!

ЈАЋИМ: Бог ти на помоћ, ђедо, и добро ми дошо!

(Целива руку Живојину)

Одавно те нема, одавно ме већ ниси полазио. Како си ми, ђедо? Шта има ново у небеској Србији?

ЖИВОЈИН: Добро је, унуче мој, фала Богу и тебе на питању! Ви? Босиљка, деца? Здрави, живи?

ЈАЋИМ: Живи и здрави, Богу хвала, не жалимо се...

ЖИВОЈИН: Ал, ко велиш – могло би боље?

ЈАЋИМ: Боље би увек могло, ђедо. Тешко је данас у Србији, не знам је ли када било теже ...

ЖИВОЈИН: Било је, унуче мој, још како је било! Него, слушај... Поора ли ти ону моју њиву, доле, покрај церове шуме?

ЈАЋИМ: Још ми није редна, ал биће ови дана, само да потраје лепо време.

ЖИВОЈИН: Е па, немој. Нека је.

ЈАЋИМ: Што, ђедо? Добра је то њива, греота је баталити...

ЖИВОЈИН: Слушај, Јаћиме... Има једна друга њива – прима квалитет, сортимент! Плодна што само бити може. И она сад – ома, без одлагања, брза брзина вешта вештина! – тражи орање. И то дубоко орање, Јаћиме мој.

ЈАЋИМ: Која је то њива, ђедо?

ЖИВОЈИН: То је душа Србинова. Послушај ме... Нека оне њиве покрај церова забрана. Оро је њу мој ђед, па мој отац, па ја, па твој отац, па сад ти, а сутра ће, ако Бог да, и твоја деца. Не бригај се за њу, неће она мајкати. Доће и зању време. Него ти, унуче мој, ову другу да поореш... Јес чуо, Јаћиме? Јесе разумемо нас два?

ЈАЋИМ: Разумемо се, ђедо.

ЖИВОЈИН: Шта си разумео, Србине?!

ЈАЋИМ: Разумео сам душу да намирим, готин наредниче!

ЖИВОЈИН: Ај сад, одмори. И нерадник одмара, а неће домаћин... А зарана, уз помоћ Божију, на извршење. Поздрави ми Босиљку, децу изљуби, а Светом Николи сутра у оној цркви свећу да упалиш. То да ти буде адет пре сваког посла који почињеш.

Живојин одлази. Чују се њрви њејли.

БОСИЉКА: Јаћиме... Које је доба?

ЈАЋИМ: Спавај, Босиљка. Тек су први петли.

БОСИЉКА: Јес то причо с неким, ил ми се приснило?

ЈАЋИМ: Приснило ти се, Босиљка. Спавај.

Босиљка засји. Јаћим ојвори ѡрозор. Дише дубоко, ѡуним ѡлућима. Из ѡзадине – ѡијана фрулица.

2.

Јаћим заошћрева секиру. Улази Босиљка, са канћама у рукама, усред свакодневног посла. Подозриво поспмаћра Јаћима.

БОСИЉКА: Шта би с орањем, Јаћиме?

ЈАЋИМ: Сучим?

БОСИЉКА: С орањем.

ЈАЋИМ: Мислиш, с орањем? Биће, биће...

Јаћим пробавља ошћрицу секире на ћрсћу, настћавља да заошћрева. Босиљка ћа поспмаћра још подозривије,

БОСИЉКА: Кад?

ЈАЋИМ: Шта?

БОСИЉКА: Каће бити орање?

ЈАЋИМ: Мани, жено, видиш да оштрим алат!

БОСИЉКА: Откад се, Јаћиме, ћива оре сикиром?

ЈАЋИМ: Е, ова ћива се тако оре!

БОСИЉКА: А која је то ћива што се сикиром оре, баш да видим!

ЈАЋИМ: Ево, ова!

(Удари се ћесницом у ћруди)

Слушај, бре жено!... Знаш ли ти шта је душа Србинова? И то је ћива – прима квалитет, сортимент! – плодна што само бити може! И она тражи орање, и то дубоко орање! Ома, сад, без одлагања! Брза брзина, вешта вештина!

БОСИЉКА: Бога ти, Јаћиме, да ти није покојни ћедо отоич у сан долазио?

Јаћим заошћрева, на жену ни не поћгледава.

БОСИЉКА: То ли је! Опет си ћедо уснио?! Значи, на тебе у кући да не рачунамо, док не истераш то што ти весели ћедо у главу смести!... Пролеће је, црни Јаћиме! Посла колко волиш!

ЈАЋИМ: Не бој се, Босиљка, није посо зец, па да утекне.

БОСИЉКА: А лепо мене данас вели попадија Госпава – Откуд то, Босиљка, да ти човек јутрос порани у цркву, па још свећу упали? Чуди се жена, зна да у цркву свраћаш само о Божићу и Ускрсу, и кад нам за славу колач секу! Да га није опет уватило оно његово? – пита, а ја, санћим, не знам на шта мисли, те се правим невешта – Које, море, Госпава? Па оно, зна – вели, а све ме овако, испод трепавица, погледава...

ЈАЋИМ: Босиљка...

БОСИЉКА: Немој, Јаћиме, ако Бога знаш! Последњи пута кад ти се ђедо приснио, продасмо Булу и Ружу да купимо кобилу! Оно, јес, ождреби се она, ено ждробенце трчка по родини, нек је живо и здраво – ал, од Буле и Руже колко смо млека добијали, то од сви други крава заједно не мож да скупимо!

ЈАЋИМ: Босо...

БОСИЉКА: А што?!... Што је весели ђедо воло коње, и у кадру, док је служио, није се одвајо од своје кобиле! Ал, мој Јаћиме, кад се твој ђедо на кобили кроз село пролазио, у Београду си аутомобиле на прсте мого да избројиш! Ти си данас валда једини који на коњу у крчму иде!

ЈАЋИМ: Босиљка.

БОСИЉКА: Јел слушаш ти мене, црни Јаћиме?!

ЈАЋИМ: Тури у шареницу проје, лука, сира и пршуте... И бутлију љуте, оне из дудова бурета.

БОСИЉКА: Куд ћеш, море?!

ЈАЋИМ: У гору.
(Оде)

БОСИЉКА: Мајко Божија, Света Петко и Огњена Маријо, Ви помозте да на добро изиђе...

3.

Јаћим излази на њлански њројланак, на коме је само једно дрво. Седа, уморан, у ладовину њод крошињом. Осијавља секиру, вади из шаренице ракију и њонуде, ње се малко ѡривајѡи. Из ѡзадине – ѡијана фрулица Улази Живојин.

ЖИВОЈИН: Огладнело се, а, соколе мој?!

ЈАЋИМ: Помало, а поваздан, ђедо! Деде, привати се ити!

ЖИВОЈИН: Ако, ако, Србине брате, само се ти заложу. Ја, што сам појо – појо сам... Него, како велиш? Иде ли работа?

ЈАЋИМ: Море, слабо ... Ево, трећи дан лутам по Бјелашевцу, па ништа.

ЖИВОЈИН: Нека је трећи. Трипут и Бог помаже.

ЈАЋИМ: Никако да нађем добро дрво. Ил је кратког доземка, ил љуто, изувијано, ко гује на легалу, Бог да те сачува!

ЖИВОЈИН: Тражи, Јаћиме. Тражи, и даће ти се.

ЈАЋИМ: Најгоре ми што кућу начисто запостави. Босиљка само дува, најрађе би ме мотком по леђима. Све напусти, остави сред посла, Бог зна како ће се ово свршити...

ЖИВОЈИН: Свршиће се како си поче и како верујеш, унуче мој! Не клони духом! Само немој да си млак, јел горег отога нема!... Причах ли ти за поручник Станојла, из оног села Смедовца, крај Неготина, на Тимоку?

ЈАЋИМ: Јок, море.

ЖИВОЈИН: Оно кад се, на Чукама, пред оном црквом у Скочивиру, вратио у ров с бугарским гелером у врату?

ЈАЋИМ: Приповедај, ђедо, приповедај!

ЖИВОЈИН: Доктор Врачевић убледо, не мож да верује да човек шета с тако тешком раном. А Станојло се само смеје – Шта ви је, људи, малко ме окрзнуше по шију! Ужурба се доктор, припрема операцију, ми се сви окуписмо око Станојла, кад! – ете ти га послани Милисав... Госин поручику – вели – отеше ни Бугари од нашу чету два митрољеза! Рипи Станојло, те рикну – Зар од нашу чету митрољези, дете им њино и милег им месеца?! Чекај, море!... Докторе, везуј онај стари завој! Нема операција, док не врнем митрољези!... Џабе смо га

опомињали, Станојло ни да чује. Навлачи чизме, и само псује. Уто, ко за инат, запраште митраљези с бугарске стране, а Станојло – Ете ги, саде Бугарета на нас пуцау с наши митрољези! Чек, море, саће ви свима покажем, дете ви ваше!...

И оде!

ЈАЋИМ: Оде?!

ЖИВОЈИН: Оде!

ЈАЋИМ: Де, бре, оде?!

ЖИВОЈИН: Оде!... Не прође ни фртал сата, кад – бум! трас! рата– тата! Митраљези, брђани, рововци! – читав оркестар, море! Потраја то пола часа, те настаде мир. А с брега – ете га Станојло! Бре, браћо! – виче. – Повратисмо ми наши митрољези, и уземо од Бугари још два њина!... Па, онако радостан, знојав, каљав, хукну и седе на столицу, а доктору – Деде, докторе, сад вади гелер, а ти, Милисаве, поручи тамо да туру једно слађе кавенце за чика Станојла!... Ајд сад, Јаћиме, уздравље, па даље ради како мислиш.

Живојин оде. Јаћим зајворѝ шареницу. Усѝане, забаци секиру на раме. Крене, ѝа сѝане. Лаѓано се окрене. Гледа у оно једино дрво, на које је до малочас био наслонен. Прилази му, иде око њеѓа ко мачак око сланине, загледа ѓа са сви сѝрана. Онда зајѝури шајкачу на ѝоѝиљак, ѝа се засмеје, да одјекне Бјелашевцем.

4.

Босиљка у дворѝиѝу, рани живину. Долази Јаћим, зајѝурен, задихан, ал задовољан, и ѝрезадовољан. На рамену му дебло.

ЈАЋИМ: Здраво живо! Сретан рад!

БОСИЉКА: Мене сретан, а тебе?... Шта ти је то, црни Јаћиме?!

ЈАЋИМ: Дрво, брате. Видиш валда.

БОСИЉКА: Да је дрво – видим. Ал, какво – не смем ни да питам.

ЈАЋИМ: Што, море? Питај слободно. Трешњево.

БОСИЉКА: Трешњево?...

ЈАЋИМ:

Дивље, тврђе од камена! Звонило ко црквено звоно, док сам га секо!

БОСИЉКА: Шта ћеш с њиме, Јаћиме?

ЈАЋИМ: Да нећу ништа, жено, не би га обаро и овако, на рамену, теглио чак озгоре.

(Зайева)

Трешњилица род родила, од рода се саломила!

Јаћим оде. Босиљка љледа за њим, крсти се и мрмља.

5.

Јаћим у радионици, обрађива њрешињевину. Живојин седи с краја.

ЖИВОЈИН: Топ! Артиљериско оруђе за општу подршку пешадиски јединица! Упамти, Јаћиме, унуче мој: да није нас, артиљераца – онај прашинар репоња нос из рова не би промолио! Како би он, пусти несретник, на бомбу и нож јуришо, да ми претходно не распалимо бараж разорном, с кошењем лево и десно, те од непријатеља питуначинимо?! Цодисо би репоња без тобције, па би у том цодисању душу на нос испустио! Ми смо, бре, за њега господа! Кад друмом јаше батерија, па мамузе звецкају и каре такарају – репоња, бре, има да држи десно и да бега с пута! Тако је правило, од Бога дато! Јер, зна он, ненавидник христијански – де бундева рупу начини, ту орас не запушава! Јес разумео, унуче мој?!

ЈАЋИМ: Разумем, госн ђедо!

ЖИВОЈИН: Шта си разумео, чедо моје?

ЈАЋИМ: Разумео сам, ђедо, де бундева пробундева – ту орас не запушава!

ЖИВОЈИН: Врло добро, Србине!

ЈАЋИМ: Стараћу се, госн наредниче!

ЖИВОЈИН: А тебе, видим, то дрводеље добро иде?

ЈАЋИМ: Иде, вала, ни сам не знам како... Увек сам, некако, најбоље воло с дрветом ...

ЖИВОЈИН: То ти од покојног стрица Драшка остануло... Имо је мој Драле златне руке, и у сваком оном прсту по један занат. А од пустиг дрвета – само живе људе што није правио! Липа, јова, клен, храст, габар, јасен, трешња! – за њега тајне није било! Кад оде у гору да руши она стабла за обловину – то је било за стати, па гледати! Одмери оно дрво од корена до врха, куцне га овамте, куцне га онамте, и само ако каже: може! – сеци, брале, бољега отог нема!... Треба ти каца за купус, ил буре за љуту? Може! Паоци за точак, ил цела кола? Може! Кревет, креденац, сто и столице? Само дођи код Драла, и тури шајкачу за уво! Из пустиг Београда су, бре, долазили код њега, таки је мајстор био! Па ето, и тај алат, што ти сада радиш, њему је припадо! Ево, ово ренде, на пример... Шта пише на њему, јел видиш?

ЈАЋИМ: Д. Ј.

ЖИВОЈИН: Д. Ј. – него како. Драшко Јотић. Од граба га тесо, а нож је сам ково, јер и ковач је мој Драле био. Само га оштрог држи, нема тог дрвета де неће шушка, ко перце, да одлети!

ЈАЋИМ: Не сачека он мене, ђедо, а толко сам о њему слушо, и од ђаће, и од други из села...

ЖИВОЈИН: Сачеко би он тебе, унуче мој, па би ти се радуво какогод и отац ти, само да не би они злотвора... Ушуњаше се једну ноћ у двориште, оног лета Господњег четрес четврте, одма иза Петрова дне. Псе намамише месом, те и поклаше, да не лају. Онда се притајише, тамо, код штале, у заседу. Знали су да је Драле то вече из горе дошо, да се пресвуче и запере. Дојавише им издајници и одроди српски, што су у нашу кућу, ко у своју, улазили. Последње парче леба, последњи цак оног брашна делисмо с њима, а они, валда да нам захвале, забише нам каму у леђа... И кад је Драле мој у зору, још снен и топо од кревета, пошо да се врати у јединицу, увати га она црна тројка и ту, на прагу кућноме, де смо сламу за Божић разастирали, преклаше га камом, да му се глава замало од тела одвоји... У, славу им њину! Јабуку ми узбраше, никад је прежалио нисам.

(Тврдо, војнички, ѿсницом оѿаре сузу)

ЈАЋИМ: Немају ти славе, ђедо, нити су је икад имали. Да су славу славили и у Бога веровали, не би звезду с неба скидали, у крв је мочили и на чело метали.

ЖИВОЈИН: Јабуку, од злата јабуку, узбраше ми, злотвори.

Обојица мрачни, најбушени, заћује, и само се још чује ударац оног алаја од дрво, резак и звонак, док Јаћим обрађива тврду тирешевину.

6.

Јаћим завршио тој. Тој има цевку, кару и точкове с паоцима – све како ваља и како доликује. Сјоји Јаћим крај њега, па суче брк и удара му последњи глани. Улази Босиљка, крсин се.

БОСИЉКА: Шта је ово, црни Јаћиме?!

ЈАЋИМ: Топ, видиш валда.

БОСИЉКА: Каки, море, топ, ако Бога знаш?!

ЈАЋИМ: Леп. Трешњев топ. Ко и онај у Црнога Ђорђија.

БОСИЉКА: А оће то чудо да опаљива?

ЈАЋИМ: Него шта него ће да опаљива!

БОСИЉКА: Куку мене и Света Богородице...

ЈАЋИМ: Да ми извадиш, Босиљка, ђедову униформу из ковчега. Да је изветриш и опеглаш, јел сам намеран да је наскора облачим. Јес разумела?

БОСИЉКА: Море, Јаћиме, слушај ти!... Ниси ти мене наредник, а ја тебе регрут, да ме тако муштраш! То се ти тако с другима разговарај!

ЈАЋИМ: Ајд сад. Вољно и на извршење.

7.

Јаћим поред тоја. На њему је униформа наредника српске војске. О рамену двољед. Ушегнућ ко за езерцир, свако дуње закоичано, ојасач пришегнућ. Шајкачу нахерио на десно уво, брк уредно појкресан. Чизме цакле ко да су од сјахла, леђа права, пољед биспар и чврсин, а мек. У целој Србији – од Саве до Ибра и од Дрине до Тимока – нема поносније и изгледније Србина од њега. У позадини – тијана фрулица. Улази Живојин.

ЖИВОЈИН: Алал вера, див – јуначе! Алал вера, соколе мој! Тако се носи Србин и српски војник!

ЈАЋИМ: Госн наредниче, стање је ратно! Батерија спремна за дејство по непријатељским рововима!

ЖИВОЈИН: Јел видиш оно гумасто дрво тамо, повише оне чуке?

ЈАЋИМ: Видим!

ЖИВОЈИН: Јел видиш ону црну линију испред дрвета, што се пружа источно, иде околу оне стене и наједаред сурдукне у онај тамо јарак?

ЈАЋИМ: Видим!

ЖИВОЈИН: То су наши ровови. А јел видиш ону другу, жуту линију испред шуме, у смеру запад – северозапад?

ЈАЋИМ: Видим!

ЖИВОЈИН: То су непријатељски ровови. Дедер, Србине, команду!

ЈАЋИМ: Разумем! Послуга! – на своја места! Елементи за прву батерију! Нишанска тачка! – чука пред церовом шумом! Даљина! – хиљаду шест стотина! Здесна топовима, разорном! – пали!

Одјекне канонада, као небо да се цеђа. Јаћимов ѿрешињев ѿој цимне, задими.

ЖИВОЈИН: *(Пева, да се све ори)*

Јаћим Јотић пали топа, затресла се сва Јевропа! Затресла се сва Јевропа!

ЈАЋИМ: Поправник педесет и два! Даљина! – хиљаду пет стотина! По три, с кошењем, разорном! – пали!

ЖИВОЈИН: Тако, соколе мој! Тако, Јаћиме!... У, дете им њино, прснуше ки пилци!... Дедере, пошкропи и мало шрапнелом, видиш да наше репоње већ устају из ровова, оће да јуришу на бајонет!

ЈАЋИМ: Даљина! – хиљаду три стотине! Распрскавајућом, кошењем с лева на десно, по пет! – пали!

ЖИВОЈИН: С вером у Бога, за Краља и Отаџбину, јуриш, јунаци! Уууураааа!!!

Канонада све јача, све силнија. У ѿзадинин – жаџор и мейеж бојноџа ѿоља. У Јаћима бије ђедово срце и он сѿоји ко храсѿ, крај оноџ своџ ѿоја, коџа је својим рукама начинио, и не ѿлаши се никоџа, до Боџа.

8.

Сїо. Две сїолице. Ламїа. На једној сїолици седи иследник Обрен Мијајловић, задубљен у њаїице. Улази Јаћим. Обрен не диже џлаву, дуђо лисїа њаїице.

ОБРЕН: Име?

ЈАЋИМ: Јаћим.

ОБРЕН: Презиме?

ЈАЋИМ: Јотић.

ОБРЕН: Место становања?

ЈАЋИМ: Село Пилатовићи, покрај Пожеге.

Обрен дуђо лисїа њаїице.

ОБРЕН: Седи, Јаћиме, седи, што стојиш?

Јаћим седне.

ОБРЕН: Пушиш?

ЈАЋИМ: Не, фала.

ОБРЕН: Кафу, сок? Чај?

ЈАЋИМ: Не, фала.

Обрен дуђо лисїа њаїице.

ОБРЕН: Ти си, Јаћиме, 13. маја 2000. године, на Равној Гори, опаљивао из артиљеријског оруђа ручне израде?

ЈАЋИМ: Јесам.

ОБРЕН: Којом приликом си на себи имао униформу наредника српске војске?

ЈАЋИМ: Имо сам.

ОБРЕН: О каквом оруђу се ради?

ЈАЋИМ: Ради се о трешњевом топу, кога сам ја, с ови десет прстију, направио у својој радионици... Оно, кад врућим гвожђем прошири цевку на шес сантима, помисли да идем до осам ипо, ал одустадо, јер топ не би имо добар изглед...

ОБРЕН: С једне стране цевке је писало – Ето мене, ето вас?

ЈАЋИМ: Јес, вала, баш тако је писало.

ОБРЕН: А с друге?
ЈАЋИМ: Рат Турцима.
ОБРЕН: Турцима?
ЈАЋИМ: Турцима.
ОБРЕН: А којим то Турцима, Јаћиме?

Јаћим љуџи.

ОБРЕН: Знаш ли ти, Јаћиме Јотићу, да се теби, због тог твог трешњевог топа и опаливања на Равној Гори од 13. маја 2000. године, на терет ставља кривично дело недозвољеног држања оружја из члана 33. Закона о оружју и муницији?
ЈАЋИМ: Нисам знао.
ОБРЕН: Е, сад знаш. Даље ћеш бити предат у надлежност истражном судији у Титово Ужице...
ЈАЋИМ: Де?
ОБРЕН: У Ужице.
ЈАЋИМ: А, у Ужице.
ОБРЕН: Не паметуј ми много, Јаћиме... Топ ти се до даљњег одузима, а судски вештаци ће утврдити да ли је у питању опасно оружје, којим си могао да угрозиш животе људи... Слободан си.
ЈАЋИМ: Могу да идем кући?
ОБРЕН: Сретан ти пут.

Јаћим крене, ња сџане.

ЈАЋИМ: Обрене.
ОБРЕН: Шта је?
ЈАЋИМ: Да те питам нешто.
ОБРЕН: Питај.
ЈАЋИМ: Ко ме оцинкари?
ОБРЕН: Их!
ЈАЋИМ: Фала ти.

ОБРЕН: Чекај, сад ја тебе нешто да питам... Врати се, седи, да попијемо по једну.

Јаћим се враћи. Обрен извади из сџола флашу и чашице.

ОБРЕН: Реци, колико се ти и ја знамо?

ЈАЋИМ: Откад знам за себе, знам и за тебе. Прве смо комшије од вајкада били.

ОБРЕН: Заједно смо расли, седели у истој клупи. Увек си био на своју руку, ал сад га претера... Па, где ти, човече, на памет паде да правиш топ?! И то ти још мало било, него га однесе на Равну Гору, да опаљујеш из њега – на кога?! На власт? На државу? И то 13. маја, на Дан безбедности?!... Јеси ти луд, бре?! Имаш породицу! Узми се упамет, док не буде касно! Данас глава пада ни за шта!

ЈАЋИМ: Не разумеш ти то, мој Обрене... Прорадила у мене крв ћеда Живојина Солунца. Не би се смирио, да нисам топ завршио... А ви сад радите своје, како знате и морате.

ОБРЕН: Кажем ти, Јаћиме, као брату ти кажем – чувај се... Ти знаш како ти је деда прошао.

ЈАЋИМ: Знам, Обрене. Не заборавља се то.

Јаћим и Обрен се дуго гледају. Обрен њрви обори главу.

ОБРЕН: Тако је време било тада, шта да се ради... Знано се за Живојина да је јатак. Старији син, Драшко, озлоглашени четнички командант... Мој стари је све учинио да ти спасе деду, али није се могло.

ЈАЋИМ: Боље би било да се није толко трудио.

ОБРЕН: Шта хоћеш да кажеш?

ЈАЋИМ: Из четири рата изнео је мој ћед Живојин живу главу на рамена. Само из оног нашег ослобођења није. Ни данас му гроба не знам... Знаш ти, Обрене, шта ја оћу да кажем. Све ти знаш.

ОБРЕН: Ти, Јаћиме, видим, живиш у прошлости. Није ово више време четника и партизана.

ЈАЋИМ: Право збориш, Обрене. Нема данас у Србији ни четника, ни партизана.

ОБРЕН: Прошло је то одавно, заборавило се.

ЈАЋИМ: Прошло, не повратило се.
 ОБРЕН: Ушло се у нови век, у нови миленијум. Све су то авети прошлости.
 ЈАЋИМ: Ја. Баш авети.
Обрен и Јаћим се дуго зледају.
 ОБРЕН: Е, мој Јаћиме, мој Јаћиме... Није оној Босиљки лако с тобом.
 ЈАЋИМ: Још је теже мене с њом.
 ОБРЕН: Ај, па живео.
 ЈАЋИМ: Живео.

9.

Глуво доба. Босиљка сјава у кревету. Јаћим седи поред њрозора, загледаан у ноћ. У њозадинин – ѡијана фрулица. Улази Живојин.

ЖИВОЈИН: Знаш ли ти, унуче мој, шта нама, тобцијама, Танаско Рајић остави у аманет?
 ЈАЋИМ: Бедо...
 ЖИВОЈИН: Топ се непријатељу не оставља! Никада, ни по цену главе!
 ЈАЋИМ: Бедо, ја нисам...
 ЖИВОЈИН: И кад одјекне она последња команда артиљеријска, онај задњи крик пред самртни ропач тобције: На картеч! – има, баћо, да извршујеш, да опслуживаш и браниш оног свог топа, све докле ти и онај најмањи дамар у телу откуцава! Јел то јасно?! Јес разумео?!
 ЈАЋИМ: Разумео сам... Знам...
 ЖИВОЈИН: Шта си разумео, Србине?!
 ЈАЋИМ: Нисам тео, ћедо...
 ЖИВОЈИН: Кад смо ономад, петнајесте, у Пећи, пред оно повлачење кроз пусту Албанију, закопавали, по мрклој зимњој ноћи, наше топове, ко деца смо плакали, ми, борци са Куманова и Цера! И, плачући, тепали им, ко чеду најроћенијем – Немањо мој, Урошу мој, Милошу мој, зар ја, руком својом, раку да ти копам и овде, на корак од туђине, сарањујем?... А оно кад је,

на Космају, нишанџија Лазар Чокић из Ковачевца, и уз њега послужилац Јаков Шарчевић из Мале Моштанице, одбио да се повуче са положаја и остави Шваби топ?! Подај гранату, Јакове, брате, дошо земан да се гине! – виче Лаза, а грешни Јаков само ћути, ал додаје гранату, разорну, ко дукат жуту, а усне му дошле оваке, ко оном оловком танку линију да си повуко! Напипа и она пуста швапска хаубичка батерија, ал њи два, ко да и је мајка у змијску кошуљицу обукла, не одступају ни за педаљ, него само пуне и опалјивају, и пустоше швапску пешадију! Уто видеше то и друге наше батерије, те се вратише послуге на већ напуштене положаје и Срби, унуче мој, одбише тај дан Швабу са Космаја!... Није тобџија ко за свога топа није спреман главу да потури под оштрицу, Јаћиме мој! Ко и за барјак што се гине, тако се топ до последњег даха брани!... А ти? Предаде топ без борбе, покисо ко миш у расолу!

ЈАЋИМ: Узеше ми... Нисам тео...

Јаћим и Живојин ћуше. Јаћим се скућрио на оној сѝолицѝи, најрадије би да ља нема, да може у црну земљу да ѝројадне.

ЖИВОЈИН: Оди, синко. Оди вамо... Гле! Ево Србије, мајке, прострла се пред нама, ко она пуста бисерли марама девојачка... Ено Шапца и Ваљева, Ужица и Краљева. Ено Крагујевца и Књажевца, Прокупља и Крушевца, Београда, Пирота и Пожаревца, Куршумлије, Врања и Милановца. Ено Ниша и Лесковца, Чачка и Обреновца, Параћина, Ђуприје, Пазара, Варварина, Бора, Зајечара... А планине – Маљен и Суворобор, Рудник и Златибор, Копаоник, Радан и Гледић, па Столови, Хомоље, Варденић. И Чемерно, Јухор и Јелица, па Голија, Озрен, Кукавица, Повлен, Дукат, Бељаница, Дели Јован, Цер, Видојевица, Жар планина, Јавор, Тара, Фрушка гора, Гребен и Шара, Златар, Влашић и Медведник, Кучај, Авала, Котленик, Видлич, Ртањ и Мироч, Жељин, Радочело, Гоч... Онда реке – Дунав, Сава, Ветерница и Морава, Јабланица, Рзав и Бјелица, Пуста река, Лаб и Ситница, Колубара, Јадар, Моравица, Уб, Тамнава и Лепеница, Рашка, Клина и Дреница, Тимок, Пек и Црница, Јерма, Млава, Чемерница, Увац, Рзав, Кубршница, Пепељуша, Грза и Власина, Рача, Тамиш и Расина, Груза, Раља и Лужница, Скрапеж, Дрина, Каменица. ... Видиш ли, синко? Видиш ли, Јаћиме?

ЈАЋИМ: Видим, ђедо мој, ко на длану видим...

ЖИВОЈИН: А видиш ли она места, она светлила, што свиткају у ноћи, ко кандила за оним олтаром?... То су Куманово, Битољ, Брегалница, Тимок, Цер и Жировница. Ено Једрена и Рама, онда Облакова, Дебра и Елбасана. Косово равно и пуста Албанија, па Ветреника и Кајмакчалана... Гле, Јаћиме! – свуда пусти крстиви, један до другога. Збили се ко војска у оном строју, огромном и непрегледном. А на крстевима имена, броја им се не зна. Више имена, него што је у Србији планина и река... Алекса, Братољуб и Велимир...

ЈАЋИМ: Љубиша, Драгојло и Крстимир.

ЖИВОЈИН: Боривоје, Стојко и Славиша...

ЈАЋИМ: Станислав, Марко и Небојша.

ЖИВОЈИН: Па Момчило, Обрад и Новица...

ЈАЋИМ: Првослав, Рајко и Добрица.

ЖИВОЈИН: А тамо, гле! – Градимир, Завиша и Дарко...

ЈАЋИМ: Милоје, Спасоје и Жарко!

Живојин одлази. Јаћим, у заносу, не ѿрече његов одлазак.

ЈАЋИМ: Страхина, Мирко и Негован, Стојадин, Паун и Милован...

БОСИЉКА: Јаћиме!... Шта причаш то, црни Јаћиме?

ЈАЋИМ: Па Остоја, Петар и Миленко, Светолик, Милан и Раденко...
(*Као да се буди*)

Босиљка, ја дадо топ... Дадо топ, Босо.

Босиљка усјаје, одводи Јаћима, ѿкрива ѿ и усјаваљује.

БОСИЉКА: Спавај, Јаћиме... Ружно си уснио...

ЈАЋИМ: Дадо топ...

БОСИЉКА: Шшшш... Спавај, Јаћиме мој. Спавај...

10.

Јаћим оштри секиру. Улази Босиљка, ћућке ѿ ѿсматра.

БОСИЉКА: Оштриш, Јаћиме, оштриш?

ЈАЋИМ: Оштрим, видиш валда.

БОСИЉКА: Опет се спремаш у гору?

ЈАЋИМ: Опет.

Буџе. Сџруџање бруса њо оном сечиву.

БОСИЉКА: Јел по трешњевину?

ЈАЋИМ: По трешњевину.

БОСИЉКА: А што?

ЈАЋИМ: Знаш ти.

БОСИЉКА: Ма, знам ја, ама... Не можеш ти, Јаћиме, начинити топова, колко они могу да одузму.

ЈАЋИМ: Нека, Босиљка. Знам и ја своје. Колко год да одузму – може Јаћим да начини и више.

Буџе. Јаћим љробава ошџирину, ља насџави да заошџирева.

БОСИЉКА: Ево ти шаренице... Имаш проје, сира, лука и пршуте. И флаша љуте, оне из дудова бурета.

Јаћим наџло љрекида ошџирење, џледа у Босиљку. Реко би нешџо, ал џа речи заџуше. Поџнуџе џлаве, сџиснуџи зуба, заошџирева секиру, још брже и силније.

БОСИЉКА: Ајде, па с Богом пошо и довиђења.

Босиљка крене. Јаћим брзо усџане, заџакари секиру у онај љањ.

ЈАЋИМ: Босиљка!

Босиљка сџане, окрене се. Јаћим и Босиљка се заџрле.

БОСИЉКА: Иди брзо, па се што пре врати.

ЈАЋИМ: Босо моја, смиље моје и босиље...

У љозадини – џијана фрулица. Мрак.